

UČENIE SVÄTÉHO GREGORA NYSSKÉHO O DUCHOVNOM SVETE (DOBRÝCH ANJELOCH)

Miroslav ŽUPINA

Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Prešov,
Slovenská republika

V jednej z našich štúdií sme uviedli, že „teologické dielo Gregora Nysského sa nachádza v centre pozornosti vedeckého bádania nielen pravoslávneho, ale aj nepravoslávneho kresťanského sveta.“¹⁴² Aj napriek určitým známkam odklonu od všeobecne prijatej viery,¹⁴³ napríklad v názoroch týkajúcich sa eschatologických otázok (očistný oheň, apokatastáza všetkých ľudí a iné),¹⁴⁴ si mnohé ďalšie teologické témy zaslúžia náležitú pozornosť, pretože prinášajú originálny pohľad do autentickej patristickej tradície. Práve takéto patristické svedectvá pevne ukotvené v cirkevnej tradícii a obohatené živou skúsenosťou zo spoločenstva s Bohom majú čo povedať aj dnešnému teologickému bádaniu i všeobecnej vedeckej práci, zvlášť v tých otázkach, na ktoré žiadna iná súčasná veda okrem teológie nedokáže adekvátne reflektovať.

Jednou z takýchto otázok je vzťah Stvoriteľa k svojmu stvorenstvu, teda vzťah Boha k svetu, a zvlášť k človeku. Gregor Nysský podáva nasledovné „úvodné“ východisko pre riešenie tejto problematiky: Boh existuje večne vo svojej plnosti, dokonalosti a svojbytnej veľkosti. Zároveň však požehnal a „rozhodol sa“ odhaliť plnosť svojich dokonalostí a odkryť pre človeka nepochopiteľné tajomstvo svojho vnútorného života. Ako prostriedok pre takéto „sebaodhalenie“ si vybral svoju stvoriteľskú moc, ktorá priviedla z nebytia v bytie všetko existujúce a zobrazila v ňom večne existujúceho Boha. Tak ako všetko stvorenstvo sa delí na tri skupiny: duchovné, materiálne (zmyslové) a zmyslo-

¹⁴² ŽUPINA, M. 2011. Chápanie vzťahu medzi smrťou a pádom človeka podľa Gregora Nysského. In *Acta Patristica*. Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2011. Č. 3. s. 106.

¹⁴³ Pozri ZOZULAK, J. 2005. *Filozofia, teológia, jazyk*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2005. s. 241-246.

¹⁴⁴ Pozri ΒΑΤΣΙΚΟΥΡΑΣ, Κ. 1999. *Η έννοια του θανάτου κατά τον άγιο Γρηγόριο Νύσσης*. Κατερίνη : Επέκταση, 1999. s. 7.

vo – duchovné, tak aj učenie o stvoriteľskej sile a činnosti Boha sa delí na tri časti: na učenie o vzťahu Boha k duchovnému svetu, na učenie o vzťahu Boha k materiálnemu (zmyslovému) svetu a na učenie o vzťahu Boha k zmyslovo-duchovnému svetu, t. j. človeku.¹⁴⁵

V nasledujúcich riadkoch budeme skúmať učenie svätého Gregora Nysského o duchovnom svete, t.j. stvorení anjelov, ich prirodzenosti, čase a spôsobe ich stvorenia. Porovnáme jeho názor na duchovnosť prirodzenosti anjelov s pohľadmi jeho predchodcov i súčasníkov. Podrobnejšie sa pozrieme na vzťah prirodzenosti anjelov k Božej bytnosti a budeme sa venovať aj otázke umu anjelov a jeho vzťahu k ľudskému umu a tiež slobodnej vôli anjelov. Nakoniec preskúmame problematiku stáleho duchovného rastu anjelov a vysvetlíme podstatu anjelských chválospevov Bohu.

Otázku o stvorení duchovného sveta svätý Gregor chápe prísne z biblického pohľadu a súčasne ju rieši v tom zmysle, že anjeli získali svoje bytie vďaka Božiemu stvoreniu. „Božie slovo učí len o jednej predvečnej Svätej Trojici,” ohľadom všetkého ďalšieho „sme sa dozvedeli, že všetko – nebo, anjeli, hviezdy i človek, celé stvorenstvo je dielom Jediného.“¹⁴⁶ Na otázku kedy sa presne uskutočnilo stvorenie anjelov, Gregor úplne presnú odpoveď nedáva, avšak v jeho dielach predsa môžeme nájsť aspoň „približnú“ odpoveď. V traktáte *O živote Mojžiša* medzi iným prináša krátke poučenie o tom, že anjel je podľa stvorenia „starší ako človek,”¹⁴⁷ vo *Veľkej katechetickej reči* sa taktiež zmieňuje o tom, že anjeli sú privedení k existencii skôr než viditeľný svet,¹⁴⁸ a v spise s názvom *O Hexamerone* (*O šiestich dňoch stvorenia*) objasňuje, že pod pojmom *svet* rozumie celý svet,¹⁴⁹ takže vo vlastnom zmysle slova anjeli neexistovali skôr ako svet, ale boli účinní tou istou Božou vôľou, vďaka ktorej bol stvorený svet (vesmír).¹⁵⁰

¹⁴⁵ Pozri НЕСМЕЛОВ, В. 2000. *Догматическая система святого Григория Нисского*. Санкт Петербург : Издание Центра изучения охраны и реставрации наследия священника Павла Флоренского, 2000. s. 309.

¹⁴⁶ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΝΣ. 1863. Πρὸς Εὐνομίον ἀντιρρητικός λόγος. In *Patrologia Graeca*. Τόμος 45. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. s. 352.

¹⁴⁷ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΝΣ. 1863. Περί του βίου Μωυσεώς. In *Patrologia Graeca*. Τόμος 44. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. S. 340.

¹⁴⁸ Pozri ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΝΣ. 1863. Λόγος κατηχητικός ο μέγας. In *Patrologia Graeca*. Τόμος 45. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. s. 28.

¹⁴⁹ rus. *весь мир*, t. j. vesmír.

¹⁵⁰ Pozri ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΝΣ. 1863. Περί της Εξαήμερου. In *Patrologia Graeca*. Τόμος 44.

V kontexte otázky stvorenia anjelov Gregor jednoznačne zastáva názor, že celý anjelský svet je stvorený z ničoho, a to iba jedným „mávnutím“ všemohúcej Božej vôle. „*Súhlasíme s tým, že všetko stvorenstvo je v bytie privedené z nebytia*,¹⁵¹ avšak ešte dodávame, že všetko existujúce je v bytie privedené Božou vôľou¹⁵².“¹⁵³

O prirodzenosti anjelov hovorí trocha obšírnejšie. Ich prirodzenosť definuje ako *netelesnú prirodzenosť*,¹⁵⁴ pričom pojem *netelesný* nechápe v takom zmysle, že určujúcim faktorom je iba to, že anjeli nemajú materiálne telo, pretože ako hovorí, „*umom postihnuteľná prirodzenosť je niečo netelesné, nehmatateľné, nemajúce tvar ani vzhlad*,“¹⁵⁵ ale že ich nehmotnosť, netelesnosť sa v prvom rade vzťahuje k ich čistému duchovnému životu, pretože, ako dodáva, prirodzenosť anjelov je protikladná všetkému zmyslovému, v nej niet „*ani podoby, ani veľkosti, ani ohraničenia miestom, ani sa nedá odmerať jej vzdialenosť, ani kvantita, nemá ani farbu, ani obrys, ani čokoľvek iné, čo je viditeľné pod slnkom*.“¹⁵⁶ Z „definície“ zreteľne vyplýva, že Gregor chápal duchovnosť anjelov v plnom a vlastnom zmysle tohto slova, a preto sa v tejto otázke odlišoval tak od svojich predchodcov, ako aj od súčasníkov, ktorí anjelom pripisovali určitú špecifickú telesnosť.¹⁵⁷ Tento názor vychádzal z toho, že svätý Gregor Nysský sa zásadným spôsobom nezhodoval s inými teológmi v chápaní pojmu *duchovnosť*. V čase, keď takmer všetci teológovia pripúšťali dva typy duchovnosti – absolútnu a relatívnu (prvú pripisovali Bohu a druhú anjelom i ľudským dušiam), Gregor nevidel žiadne dôvody na takéto delenie jedného a toho istého pojmu. Podľa jeho predstavy, čo je duchovné, nemá v sebe žiadnu telesnosť, a hľadať akési stupňovanie v chápaní duchovnosti znamená iba klamať seba, povedané inými slovami, nie je možné nazývať duchovným to, čo v samotnej podstate duchovnosť popiera.

[ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. s. 84-85.

¹⁵¹ ἐξ οὐκ ὄντων γεγενήσθαι.

¹⁵² θελήματι Θεοῦ συστήναι.

¹⁵³ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΣ. 1863. Πρὸς Εὐνομίον ἀντιρρητικός λόγος. In *Patrologia Graeca*. Τόμος 45. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. s. 629.

¹⁵⁴ φύσιν ἀσώματον.

¹⁵⁵ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΣ. 1863. Λόγος κατηχητικός ο μέγας. In *Patrologia Graeca*. Τόμος 45. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. s. 25.

¹⁵⁶ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΣ. 1863. Περί της Εξαήμερου. In *Patrologia Graeca*. Τόμος 44. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. s. 81.

¹⁵⁷ Pozri napríklad TERTULLIANI. 1844. *Operum Pars Secunda, Series Prima. Libri Dogmatici. De carne Christi, VI.* In *Patrologiae cursus completus (Latina). Tertulliani Presbyteri Carthaginensis Opera Omnia*. Vol. 2. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1844. s. 763.

Svätý Gregor teda tvrdil, že prirodzenosť anjelov je duchovná v pravom zmysle slova. Avšak uvažujúc takým spôsobom vznikajú určité pochybnosti, či predsa len neurobil chybu a či nestotožnil prirodzenosť anjelov s Božou prirodzenosťou. V prvom momente sa to môže zdať skutočne tak, tým viac, že všetci cirkevní učitelia pripisovali anjelom určitú „špecifickú telesnosť“, pretože ich chceli odlíšiť od Boha, avšak pri podrobnejšom preskúmaní je potrebné považovať názor svätého Gregora Nysského za správny a obavy ostatných za neopodstatnené i zbytočné.¹⁵⁸

V zhode so všeobecným učením Cirkvi Gregor vyznáva Boha absolútnym vo svojej existencii i vlastnostiach. Jednou z absolútnych vlastností Božej prirodzenosti je jej *duchovnosť*. Táto vlastnosť prináleží aj prirodzenosti anjela, ktorý takým spôsobom zobrazuje v sebe vlastnosť *duchovnosti* Božej prirodzenosti, avšak – ako zdôrazňujeme – iba zobrazuje, pretože duchovnosť anjela je vlastnosťou darovanou, čo znamená, že v porovnaní so svojbytnou duchovnosťou Boha je bezpochyby závislá a vôbec nie absolútna. Závislosť anjelov však z ich duchovnosti v žiadnom prípade nič neuberá a už vôbec ju nečiní telesnou, ale iba poukazuje na jej nesvojbytnosť. Vo svojej podstate Boh, anjel a aj duša človeka disponujú tou istou duchovnosťou, preto nemôžeme či už vo vzťahu k anjelovi alebo duši človeka strániť sa pojmu *duchovnosť*.¹⁵⁹ Ale – aby nevzniklo nedorozumenie – ich zhoda či identita v jednej vlastnosti, t. j. duchovnosti, vôbec Boha, anjela a dušu človeka nestotožňuje, vždy existuje medzi nimi ontologická odlišnosť: Boh je vo svojej prirodzenosti absolútne neohraničený, avšak anjel ako Božie stvorenie je ohraničený, to znamená, že aj vzťah Božej prirodzenosti a prirodzenosti anjela je vzťahom „nemerateľnosti“ – Boh je večný a neobmedzený, ale anjel má svoj počiatok, bol privedený k existencii z neexistencie. Obdobne aj všetky ostatné Božie vlastnosti sú tiež „nemerateľné“ s vlastnosťami anjela. Z uvedeného vyplýva, že pojmom *duchovnosť* u anjelov „nič nepokazíme“, pretože nejde o žiadne skutočné stotožnenie prirodzenosti anjela

¹⁵⁸ Pozri НЕСМЕЛОВ, В. 2000. *Догматическая система святого Григория Нисского*. Санкт Петербург : Издание Центра изучения охраны и реставрации наследия священника Павла Флоренского, 2000. s. 312.

¹⁵⁹ Pozri ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΝΣ. 1863. Περί ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως. In *Patrologia Graeca*. Τόμος 46. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. s. 41.

s Božou prirodzenosťou. Neexistujú tak žiadne dôvody pre to, aby *duchovnosť* anjelov nebola chápaná vo vlastnom zmysle tohto slova.

V tejto súvislosti sa však vynára otázka, či svätý Gregor tým, že definoval duchovnosť ako absolútnu slobodu od podmienok bytia v priestore, nestotožňoval duchovnosť anjelov aj s vlastnosťou všadeprítomnosti. Odpoveď znie, nie. Prečo? V jeho dielach totiž možno poukázať na množstvo dôležitých tvrdení, v ktorých kategoricky vyhlasuje, že všadeprítomnosť prináleží iba jednej nestvorenej bytnosti, t. j. Bohu, a že všetko ostatné stvorenstvo je nevyhnutne ohraničené určitou priestorovou hranicou.¹⁶⁰

„Pre to, čo je duchovné podľa prirodzenosti, platí, že ak si praje niekde byť, bude tam bez zbytočnej straty času.“¹⁶¹ Čo to „v praxi“ znamená? Jednoznačne to, že ohraničené prirodzenosti anjela a ľudského ducha samy osebe neprekračujú hranice priestoru, ale podľa ich vlastností duchovnosti nepotrebujú byť v priestorových rozmeroch, takže sa momentálne zjavia tam, kde chcú. Samozrejme, že všadeprítomný môže byť len Ten, ktorý jednoznačne podľa bytnosti ale aj podľa vlastností nepodlieha žiadnym podmienkam priestoru a času – samotný Boh. Teda, vlastnosť duchovnosti v kontexte prirodzenosti anjelov sa prejavuje v ich pre zmyslový svet nepochopiteľnej bezhraničnej „mobilité“, čo úplne zodpovedá ich osobitému poslaniu zvestovať Božiu vôľu.¹⁶² Ako duchovná bytosť sa anjel ihneď zjavuje tam, kam ho „pošle“ Božia vôľa.

Svätý Gregor Nysský vo svojom učení o anjeloch uvádza ešte jednu zaujímavú myšlienku, keď hovorí: „Anjelská moc v porovnaní s našou má veľmi veľa predností, pretože nie je zaťažovaná žiadnou zmyselnosťou, ona túži po dokonalejšom vďaka čistej a skrytej sile videnia.“¹⁶³ Teda anjeli oslobodení od klamných zmyselných pocitov disponujú čistou myslou, a preto sú v poznávaní Boha oveľa viac slobodnejší a nepodliehajú toľkým omylom ako ľudský um. Poznávajú Božiu múdrosť a moc, vedia, že Boh jediným „mávnutím“ svojej vôle koná zázraky,

¹⁶⁰ Pozri napríklad ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΣ. 1863. Πρός Ευνομίον αντιρρητικός λόγος. In *Patrologia Graeca*. Τόμος 45. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. s. 365-368.

¹⁶¹ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΣ. 1863. Περί ψυχής και αναστάσεως. In *Patrologia Graeca*. Τόμος 46. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. s. 80.

¹⁶² Pozri BELEJKANIČ, I. 1995. *Pravoslávne dogmatické bohoslovie I*. Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta v Prešove, 1995. s. 72.

¹⁶³ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΣ. 1863. Πρός Ευνομίον αντιρρητικός λόγος. In *Patrologia Graeca*. Τόμος 45. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. s. 932.

taktiež poznávajú plnosť Božieho dobra, dobrotu Jeho stvorenia, zjednodušene povedané, vedia o Bohu všetko to, čo im On dovolil spoznať prostredníctvom zjavenia. Avšak poznanie všetkého, preniknutie v samotnú Božiu bytnosť je a vždy zostáva pre nich nemožné, tak ako je to nemožné aj pre ľudský um, ktorý je zviazaný telesnými putami.¹⁶⁴ Um anjelov aj pri úplnej dokonalosti jeho činnosti je predsa len um formovateľný, ohraničený, a preto má určenú či stanovenú svoju mieru poznania, zatiaľ čo Božia bytnosť je úplne bezhraničná, a ani vo svojich vlastnostiach nepripúšťa žiadne ohraničenia, pretože je postavená nad všetko poznanie.

Avšak napriek ohraničenosti svojho chápania, anjeli predsa len poznajú plnosť Božieho dobra a uvedomujú si cieľ svojho bytia, ktorý sa dosahuje získaním Božej blahodäte. Kvôli uskutočneniu takéhoto vysokého cieľa svojej existencie sú obdarení súčasne umom i slobodnou vôľou. Rozumnému stvoreniu, hovorí sv. Gregor, je spoločne s istou formou moci darovaná aj sloboda, aby dobro nebolo niečím vynúteným a nedobrovoľným, ale záviselo od samostatnej slobodnej vôle.¹⁶⁵ Preto anjeli sa „nepohybujú“ k dobru na základe nejakej „osudovej“ nevyhnutnosti, naopak, môžu cieľ svojho bytia tak realizovať, ako aj neuskutočňovať, alebo ho dokonca priamo aj popierať.

Ako anjeli uskutočňujú cieľ svojho bytia? Aký život vedú tieto netelesné bytosti obdarené umom a vôľou? V prvom rade svätý Gregor hľadel na život anjelov ako na neustálu činnosť, ktorú vnímal v procese permanentného úsilia o poznávanie Boha a osvojenia si Jeho blahodäte. Nachádzame tu určitý cyklický proces: Anjel podľa miery a stupňa poznávania Boha snaží sa uskutočňovať Jeho vôľu, a zasa podľa miery realizovania Božej vôle napreduje v poznávaní, čím v anjelskom živote v podstate dochádza k neustálemu duchovnému rastu a napredovaniu.¹⁶⁶ V tejto súvislosti Gregor nezabúda dodať, že ide o nikdy ne-

¹⁶⁴ Pozri ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΣ. 1863. Πρὸς Εὐνομίον ἀντιρρητικός λόγος. In *Patrologia Graeca*. Τόμος 45. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. s. 933. Porovnaj s ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΣ. 1863. Περί του βίου Μωυσέως. In *Patrologia Graeca*. Τόμος 44. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. s. 377.

¹⁶⁵ Pozri ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΣ. 1863. Εἰς τὰ Ἀσμάτα των Ἀσμάτων. In *Patrologia Graeca*. Τόμος 44. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. s. 796.

¹⁶⁶ Pozri PRUŽINSKÝ, Š. 2003. *Patrológia II. Cirkevná a kresťanská literatúra 2. až 8. storočia*. Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2003. s. 254.

končiaci dynamický proces zdokonaľovania sa.¹⁶⁷ Pasivita, strnulosť umu a vôle nie sú pre anjelov príznačné, ak by sa nezdokonaľovali a v takomto pasívnom stave by zotrvali, bolo by to porušením Božej vôle, čím by sa spreneverili cieľu svojej existencie a v konečnom dôsledku by to znamenalo ich duchovnú smrť. Potvrďuje to vlastnými slovami: „V živote duchovnej bytosti pasivita voči dobru znamená smrť a zrieknutie sa života.”¹⁶⁸

Toto konštatovanie bude zrejmejšie a pochopiteľnejšie, ak vezmeme do úvahy okolnosť, že aj keď anjeli disponujú istým dobrom, nie je to výsledkom ich prirodzenosti, ale vďaka Božiemu daru, pretože všetko stvorené „stáva sa dobrým len cez spoluúčasť na jedinom dobre,”¹⁶⁹ ktorým je Boh. Ak by sa anjeli rozhodli nepokračovať v duchovnom zdokonaľovaní a prestali by sa usilovať o získavanie Božej blahodäte, „uvideli” by, že osobné dobro u nich neexistuje, a ak vôbec môže byť čo i len reč o nejakom dobre, tak určite len vďaka participácii na Božom dobre. Anjeli si toto všetko veľmi dobre uvedomujú, sú Bohu za to všetko vďační, a preto vo svojom permanentnom úsilí po Bohu Ho nepretržite oslavujú a vzdávajú Mu slávu.¹⁷⁰ „Je známe, že u nich niet žiadnej inej činnosti, okrem toho, že vzdávajú Bohu chválu.”¹⁷¹ O akej chvále či oslave ide reč? Spočíva podstata Božieho oslavovania v chválospevoch? Na tieto otázky svätý Gregor nedáva zreteľné odpovede, avšak skúmajúc jeho diela môžeme urobiť nižšie uvedené závery.

Po prvé, Gregor nezastáva názor, že ide o skutočný anjelský spev, ktorým by anjeli slovami vzdávali Bohu slávu. V tejto súvislosti hovorí o anjelských zástupoch a aj o zástupoch ľudských duší, ktoré vytvárajú jednotné spoločen-

¹⁶⁷ Pozri ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΣ. 1863. Εἰς τὰ Ἀσματὰ των Ἀσμάτων. In *Patrologia Graeca*. Τόμος 44. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. s. 886-888. Porovnaj s ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΣ. 1863. Πρὸς Εὐνομίον ἀντιρρητικός λόγος. In *Patrologia Graeca*. Τόμος 45. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. S. 797.

¹⁶⁸ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΣ. 1863. Πρὸς Εὐνομίον ἀντιρρητικός λόγος. In *Patrologia Graeca*. Τόμος 45. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. s. 800.

¹⁶⁹ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΣ. 1863. Πρὸς Εὐνομίον ἀντιρρητικός λόγος. In *Patrologia Graeca*. Τόμος 45. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. s. 797.

¹⁷⁰ Pozri DVOŘÁČEK, M. 2011. Svatí andělé, jejich poslání a význam. Teologická interpretace v souladu s biblickou a svatooteckou exegezí. In *Pravoslávny biblický zborník*. Gorlice : Diecezjalny ośrodek Kultury Prawosławnej ELPIS w Gorlicach, 2011. Zv. I/2011. S. 113.

¹⁷¹ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΣ. 1863. Εἰς τὴν ἐπιγραφὴν των Ψαλμῶν. In [ed. MIGNE, J.-P.]. *Patrologia Graeca*. Τόμος 44. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. s. 513.

stvo, aby spoločne spievali slávnostnú víťaznú pieseň,¹⁷² avšak „od telesnosti oslobodená prirodzenosť vo svojom vzťahu k najvyššiemu Bytiu nemá žiadne potreby ani čo sa týka pomenovaní, ani žiadnych iných slov. Aj keď sa niekde uvádza určité slovo napísané v posvätných knihách, je to len kvôli nám, pretože my iným spôsobom nemôžeme chápať Božie zjavenie, ak nebude zvestované na základe slov či zvukov.“¹⁷³ Teda podľa názoru Gregora hoci reč o anjelských chválospevoch je hodnoverná, predsa len oslavné chorály netreba chápať v zmysle ľudského spevu.

Po druhé, ak anjeli neoslavujú Boha spevom, teda na základe slov, tak ako? Svätý Gregor Nysský túto „záhadu“ vysvetľuje tým, že podstata a ťažisko anjelskej oslavy Všemohúceho sa z verbálnej roviny presúva do praktickej roviny, to znamená, anjeli Boha oslavujú umom, bezprostredným pohybom mysle, ktorým odкрývajú svoj vnútorný život.¹⁷⁴ Potvrdenie svojho názoru nachádza v ľudskej prirodzenosti. Človek používa slová kvôli vysvetleniu toho, čo má na mysli, pretože jeho duševný život je zahalený „telesným plášťom“, avšak ak by ľudia dokázali mať intenzívne spoločenstvo na základe „komunikácie“ umu, slová by neboli potrebné. Navyše takéto úzke spojenie ľudí bez hmotných prekážok by bolo vernejšie, jasnejšie a čistejšie, dokonca by dokázalo postihnúť samotnú prirodzenosť vecí.¹⁷⁵

Svätý Gregor pevne zastáva názor, že anjeli dokážu medzi sebou komunikovať priamo bez akýchkoľvek komunikatívnych prostriedkov prostredníctvom vzájomného odkrytia umu. Tak vytvárajú intenzívne a pevné spoločenstvo nielen medzi sebou, ale analogicky oslavujú aj svojho Stvoriteľa, pretože Boh absolútne nepotrebuje ani ľudské slová, ani žiadne zvuky. To, po čom skutočne túži z našej strany, je skutočná láska k Nemu a Jeho vyznávanie čistou myslou,¹⁷⁶ čo predstavuje pravú oslavu Boha človekom.

¹⁷² Pozri ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΣ. 1863. Εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν Ψαλμῶν. In *Patrologia Graeca*. Τόμος 44. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. s. 484.

¹⁷³ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΣ. 1863. Πρὸς Εὐνομίον ἀντιρρητικός λόγος. In *Patrologia Graeca*. Τόμος 45. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. s. 1041-1044.

¹⁷⁴ Pozri ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΣ. 1863. Πρὸς Εὐνομίον ἀντιρρητικός λόγος. In *Patrologia Graeca*. Τόμος 45. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. s. 1041-1044.

¹⁷⁵ Pozri НЕСМЕЛОВ, В. 2000. *Догматическая система святого Григория Нисского*. Санкт Петербург : Издание Центра изучения охраны и реставрации наследия священника Павла Флоренского, 2000. С. 319.

¹⁷⁶ Pozri ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΣ. 1863. Πρὸς Εὐνομίον ἀντιρρητικός λόγος. In MIGNE, J.-P. *Patrologia Graeca*. Τόμος 45. Paris, 1863. S. 417.

SUMMARY

Nature of angels is opposite to everything sensitive. Terminated nature of angel and human spirit do not cross over the borders of space but by their attribute of spirituality they don't need to be in space dimensions so they appear momentary where they want. Angel as a spiritual being appears immediately where God's will 'send him. In spite of boundary of its understanding, angels know fullness of God's goodness and are aware of goal of their being which they achieve by getting of God's benignity. For this case to proceed so high goal of their existence they are endowed with wisdom and free will. For angel there is no any other action except to render honour to God. Angels celebrate God with wisdom, by immediate movement of mind with which they uncover own inner life. God desire after true love to Him and confession of Him with clear mind which manifest true celebration by man.

Zoznam bibliografických odkazov

- BΑΤΣΙΚΟΥΡΑ, Κ. 1999. *Η έννοια του θανάτου κατά τον άγιο Γρηγόριο Νύσσης*. 1. vyd. Κατερίνη : Επέκταση, 1999. 464 s. ISBN 960-356-072-3.
- BELEJKANIČ, I. 1995. *Pravoslávne dogmatické bohoslovie I*. 1. vyd. Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta v Prešove, 1995. 220 s. ISBN 80-7097-314-5.
- DVOŘÁČEK, M. 2011. Svatí andělé, jejich poslání a význam. Teologická interpretace v souladu s biblickou a svatooteckou exegezí. In *Pravoslávny biblický zborník*. Gorlice : Diecezjalny ośrodek Kultury Prawosławnej ELPIS w Gorlicach, 2011. Zv. I/2011, s. 108-118. ISBN 978-83-931180-9-0.
- ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΣ. 1863. Περί της Εξαήμερου. In *Patrologia Graeca*. Τόμος 44. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. s. 62-123.
- ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΣ. 1863. Περί κατασκευής του ανθρώπου. In MIGNE, J.-P. *Patrologia Graeca*. Τόμος 44. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. s. 124-257.
- ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΣ. 1863. Περί του βίου Μωυσέως. In *Patrologia Graeca*. Τόμος 44. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. s. 298-430.
- ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΣ. 1863. Εις την επιγραφήν των Ψαλμών. In *Patrologia Graeca*. Τόμος 44. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. s. 431-615.

- ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΣ. 1863. Εἰς τὰ Ἀσμάτα των Ἀσμάτων. In *Patrologia Graeca*. Τόμος 44. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. s. 755-1118.
- ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΣ. 1863. Λόγος κατηχητικός ο μέγας. In *Patrologia Graeca*. Τόμος 45. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. s. 11-106.
- ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΣ. 1863. Πρὸς Εὐνομίον αντιρρητικός λόγος. In *Patrologia Graeca*. Τόμος 45. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. s. 243-1122.
- ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΣ. 1863. Περί ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως. In *Patrologia Graeca*. Τόμος 46. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1863. s. 11-160.
- НЕСМЕЛОВ, В. 2000. *Догматическая система святого Григория Нисского*. Санкт Петербург : Центр изучения, охраны и реставрации наследия священника Павла Флоренского, 2000. 635 s. ISBN 5-86196-086X.
- PRUŽINSKÝ, Š. 2003. *Patrológia II. Cirkevná a kresťanská literatúra 2. až 8. storočia*. 1. vyd. Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2003. 479 s. ISBN 80-8068-203-8.
- PRUŽINSKÝ, Š. 2004. *Byzantská teológia II. Doktrína*. 1. vyd. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2004. 380 s. ISBN 80-8068-286-0.
- TERTULLIANI. 1844. *Operum Pars Secunda, Series Prima. Libri Dogmatici. De carne Christi, VI*. In *Patrologiae cursus completus (Latina). Tertulliani Presbyteri Carthaginensis Opera Omnia*. Vol. 2. [ed. MIGNE, J.-P.]. Paris, 1844. s. 752-792.
- ZOZULAK, J. 2005. *Filozofia, teológia, jazyk*. 1. vyd. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2005. 312 s. ISBN 80-8068-352-2.
- ŽUPINA, M. 2011. Chápanie vzťahu medzi smrťou a pádom človeka podľa Gregora Nysského. In *Acta Patristica*. Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2011. Č. 3, s. 106-116. ISSN 1338-3299.

TEACHING OF SAINT GREGORY OF NYSSA ABOUT SPIRITUAL WORLD (GOOD ANGELS)

Miroslav ŽUPINA, lecturer, Faculty of Orthodox Theology, University of Presov in Presov, Masarykova 15, 080 01 Presov, Slovakia, miroslav.zupina@unipo.sk, 00421517724729

Abstract

This study brings theological view on teaching of saint Gregory of Nyssa about spiritual world, i. e. good angels. We examine particular questions of nature of angels, time and method of their creation, relation of their nature to God's being and we pay attention to the question of the wisdom of angels and its relation toward the human wisdom and free will of the angels. At the end we mention the idea of saint Gregory about the question of continual spiritual expand of angels and we explain the essence of the angel's eulogies toward God.

Keywords

creation, angel, non-sensuousness, insubstantiality, spirituality, dynamics, society, improving